

УДК 1(092):[94(093):82]

Долгінцева Н. В.

ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНИХ ВІДОМОСТЕЙ НА УРОЦІ ЛІТЕРАТУРИ

В сучасному українському суспільстві значно зріс інтерес до історії, культури, мистецтва, духовних цінностей минулого. Художні твори на історичну тематику були і залишаються значною складовою частиною змісту освітнього стандарту з літератури. Тому особливої уваги заслуговує проблема використання історичних відомостей на уроках світової літератури.

У педагогічній науці проблема взаємопов'язаного вивчення предметів посідає важливе місце.

Тому подальшою перспективою розвитку цього питання уявляється зосередження на філософській думці мислителів минулого і сучасності, оскільки поєднання гносеологічних зв'язків різних дисциплін методологи і філософи вважають перспективним напрямом.

Німецький педагог Й. Герbart у творі "Загальна педагогіка, введена з мети виховання" підкреслював важливість філософського обґрунтування методики навчання. Він говорив, що навчання має показувати, зв'язувати, повчати, філософські обґрунтувати [1, с. 332-335]. Російський філософ В. Кантор наголошував на взаємопроникненні літератури і філософії: "Зв'язок літератури і філософії виявляється більш глибинним... кожна література і кожна філософія знаходяться в певному світовому контексті, тому що... Шекспір наш учитель, він є людина, послана богом сказати нам всю правду про людину і душу людини. Тобто такого масштабу письменник живе в атмосфері великих контекстуальних смислів світової літератури та світової філософії. І розірвати їх неможливо" [2, с. 60].

Історія займається суспільством і людиною і за своїми інтересами близька філософії і літературі. В. Кантор, посилаючись на Ф. Шлегеля, наголошував: "філософ завжди має справу з вічними проблемами, він, як і історик, пророк, який вгадує назад" [2, с. 82].

Взаємопов'язане вивчення літератури з історією в методиці викладання літератури визначено аспекти вміння відрізнити історичну правду від художнього вимислу; розуміння вчинків героїв в контексті певного історичного періоду; розвиток уваги до історичної деталі; вміння працювати з історичними джерелами на уроках літератури; формування певної форми історичної свідомості, отримання учнями відомостей про певні історичні події.

Темі міждисциплінарних взаємозв'язків літератури з історичною наукою приділено достатньо уваги в методиці навчання літературі: Н. Білоус "Методика вивчення творів української літератури в 10-11 класах на тлі подій і явищ відповідної історичної епохи", В. Гладішев "Використання автобіографічних матеріалів в процесі вивчення життя та творчості письменника в курсі зарубіжної літератури", Н. Дига "Розвиток пізнавальної активності учнів 5-8 класів на уроках української літератури в процесі вивчення художніх творів історичної тематики", С. Сафарян "Фонові знання як засіб поглибленого вивчення художнього твору в шкільному курсі зарубіжної літератури" та ін. В означених роботах досліджені окремі аспекти співвідношення літератури і історії. Тому розробка методики використання історичних джерел в процесі вивчення світової літератури в школі набуває своєї актуальності.

На початковому етапі роботи по створенню подібної методики доцільно розглянути співвідношення історії та художньої літератури у філософській думці мислителів Нового часу.

Видатний представник філософії Нового часу І. Кант підкреслював, що проблема розрізнення між часом історичного та художнього просторів, їх відношенню до об'єктивного часу ще не досліджена всебічно [3, с. 126]. Вольтер надавав перевагу листуванню. Казав, що листи письменника – це історичне свідоцтво, яке дає уявлення про особистість письменника, його творчість, коло спілкування, історичну епоху [4, с. 304]. Дені Дідро у "Парадоксі про актора" у загальних рисах осмислює факт історичності мистецтва, тобто залежності стилів, жанрів та самого естетичного ідеалу від певної історичної ситуації. Не залишає осторонь він і питання тлумачення певного історичного факту в контексті іншої історичної доби. Ж.-Ж. Руссо вважає, що художня література, а саме приватні біографії, при правильно підібраних методах її вивчення, можуть слугувати джерелом морального виховання. Ф. Бекон підкреслював, що кожного індивіда (героя художнього твору) потрібно "розглядати в певних умовах місця та часу", говорив про зв'язок літератури та громадянської історії, тому що головним предметом для кожної є дослідження діяльності людини [8, с. 150]. Д. Юм вважає необхідним досліджувати "історичне свідчення" у безперервному ланцюгу письмових історичних джерел, збережених "сумлінністю Друкарів і Переписувачів" [3, с. 126].

Об'єднавши всі наявні напрацювання в даній області і класифікувавши думку філософів Нового часу, ми пропонуємо біографічно-текстуальний метод дослідження історичних відомостей на уроці світової літератури у старших класах загальноосвітньої школи.

I. Психолого-біографічний аналіз, спрямований на вивчення життєвого шляху письменника:

- 1) вивчення біографій письменника, складених різними авторами;
- 2) порівняння художніх і наукових біографій;
- 3) згадки сучасників та близького оточення письменника;
- 4) епістолярний спадок і щоденники;

5) стан здоров'я, якщо це підкреслює стійку життєву позицію людини (наприклад, останні вісім років, коли Гейне був прикутий до ліжка, ознаменувалися творчим піднесенням, високою працездатністю).

II. Текстологічний аналіз художнього твору:

- 1) дослідження історичного факту, покладеного в основу написання твору;
- 2) порівняння історичного факту з вимислом автора;
- 3) розуміння задуму автора в контексті відповідної історичної епохи;
- 4) складання соціально-історичного портрету героїв твору;
- 5) розуміння характеру і вчинків героїв в контексті відповідної історичної епохи.

III. Історико-культурний аналіз твору:

- 1) мистецько-літературний напрям твору;
- 2) літературна критика;
- 3) культурні умови;
- 4) умови побуту.

Запропонований метод дозволяє вивчати особистість творця в різних аспектах її життєдіяльності, в контексті історії та культури, об'єднаних в різних джерелах. Аналізувати твір, образи літературних героїв в контексті певної історичної доби.

Навчає учнів працювати з різними джерелами, видобувати потрібну інформацію, що відповідає дослідницькому методу у викладанні світової літератури в школі.

Використана література:

1. *Герbart И. Ф.* Общая педагогика, выведенная из цели воспитания / И. Ф. Герbart. – Москва, 1981 // Хрестоматия по истории зарубежной педагогики : учебное пособие / сост. А. И. Пискунов. – 2-е издание, переработанное. – Москва : Просвещение, 1981. – С. 332-352.
2. *Философия и литература: проблемывзаимоотношений / В. А. Лекторский, Н. С. Автономова, А. Л. Никифоров, В. К. Кантор [и др.] // Вопросы философии. – 2009. – № 9. – С. 59-96.*
3. *Берковский И.* Философия истории Канта в современном прочтении / И. Берковский // Философские науки. – 1997. – № 3-4. – С. 121-143.
4. *Вольтер.* Эстетика. Статьи. Письма / Вольтер. – М. : Искусство, 1974. – 391 с.
6. *Дидро Д.* Парадокс об актере / Д. Дидро. – Ярославль, 1923. – 32 с.
7. *Руссо Ж.-Ж.* Педагогические сочинения : в 2-х т. – Т. 2 / под ред. Г. Н. Джибладзе ; сост. А. Н. Джуринский. – М. : Педагогика, 1981. – 336 с.
8. *Бэкон Ф.* История правления короля Генриха VII / Статья и общая редакция М. А. Варга; перевод В. Р. Рокитянского, Н. А. Федорова, А. Э. Яврумяна, комментарии В. Р. Рокитянского. – М. : Наука, 1990. – 324 с.

Аннотация

В статье рассматривается проблема взаимосвязанного изучения литературы и истории в аспекте философской мысли прошлого и современности.

Ключевые слова: мировая литература, исторические сведения, философия.

Annotation

This paper will consider the problem of interconnected learning literature and history of philosophical thought in terms of the past and present.

Keywords: world literature, historical information and philosophy.

УДК: 811.133.1'36

Єленіна З. І.

ДІЄСЛІВНИЙ ЧАС – ЯДРО ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ЧАСУ

Категорію часу в європейських мовах іноді отожднюють з поняттям граматичного часу. Граматична категорія часу – це будівельна одиниця, що має окремі стандартні дієслівні засоби відтворення.

Семантичний аналіз темпоральності налічує велику кількість значень і відтінків, основним засобом вираження яких є особова форма дієслова. Як відзначають у своїх дослідженнях Г. Гійом, А. Доза, М. Гревісс, Ж. Дамурет і Е. Пішон, В. Г. Гак та інші, полісемія особової форми виходить з того, що у різних способах дієслова по-різному співвідносяться категорії самого способу, часу й виду. Про співвідношення цих значень у французькій лінгвістиці існують три різні думки: